

Περίληψη Εκδήλωσης

Η ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ΣΧΟΛΗ ΚΑΙ Η ΚΡΙΣΗ

Ο καλύτερος τρόπος αποποίησης ευθυνών είναι η επίρριψή τους σε φανταστικούς τρίτους

του Αθαν. Χ. Παπανδρόπουλου

(Ναυτεμπορική)

24 – 4 – 2015

Τόσο στην οικονομία όσο και στην πολιτική, η κυριαρχία των απατηλών ιδεών αποτελεί τρέχουσα πρακτική –η οποία, βέβαια, έχει την θαυματουργή ιδιότητα να παραμορφώνει την πραγματικότητα. Η δε παραμόρφωση της τελευταίας είναι πολύ σημαντική, γιατί επιτρέπει εν τέλει την πολιτικο-οικονομική εξαπάτηση. Και, όσο πιο σύνθετα και αλληλεξαρτώμενα είναι κάποια –οικονομικά, κυρίως– φαινόμενα, τόσο ευκολότερη γίνεται η μέσω της υπεραπλουστεύσεώς τους εξαπάτηση του αποκαλούμενου μεγάλου κοινού.

Σήμερα, λοιπόν, με αφορμή την χρηματοοικονομική κρίση που ξέσπασε στις ΗΠΑ το 2007, για να γίνει έναν χρόνο αργότερα παγκόσμια πανδημία κατά τον Αμερικανό οικονομολόγο Νουριέλ Ρουμπινί, οι περισσότερες ερμηνείες που δίδονται καταλήγουν στην απόδοση ευθυνών στον καπιταλισμό, στον «νεοφιλελευθερισμό» και γενικά στην οικονομία της αγοράς, η οποία, ως εκ τούτου, θεωρείται υπεύθυνη για όλα τα οικονομικά δεινά του πλανήτη. Κατηγορούνται, επίσης, οι τραπεζίτες, οι χρηματιστές, η απληστία και η υποτιθέμενη απορρύθμιση των αγορών –οι οποίες, πρέπει να πούμε, από το 1993 και μετά, ποτέ δεν είχαν υπάρξει τόσο ρυθμισμένες.

Συμπερασματικά, λοιπόν, υπό το πρόσχημα ότι ο καπιταλισμός είναι ανήθικος και καταστροφικός –γεγονός που υποστηρίζουν και χρηματιστές όπως ο Τζορτζ Σόρος, που θησαύρισαν από αυτόν– ανοίγει πόρτα για νέες κρατικές παρεμβάσεις, οι οποίες, σήμερα, όπως θα δούμε στην συνέχεια, προετοιμάζουν την νέα χρηματοοικονομική κρίση που θα εκδηλωθεί κάπου προς το 2018.

Αυτό το υποστηρίζουμε μετά βεβαιότητας για τον απλό λόγο που λέει ότι η κρίση του 2007 δεν ήταν αυτή του καπιταλισμού, αλλά του κρατικού παρεμβατισμού, ο οποίος, επειδή αποσταθεροποιεί τις αγορές, τις οδηγεί προς κατευθύνσεις τέτοιες που αναπόφευκτα δημιουργούν κρίσεις. Είναι έτσι χαρακτηριστική, στην περίπτωση

αυτή, η νομισματική αποσταθεροποίηση που είχε εκδηλωθεί στις ΗΠΑ για μία δεκαετία, για να καταλήξει στα φαινόμενα του 2007. Φαινόμενα, εξάλλου, τα οποία στις 7 Σεπτεμβρίου 2006 είχε προβλέψει ο καθηγητής Νουριέλ Ρουμπινί μιλώντας σε ένα δύσπιστο ακροατήριο στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο στην Ουάσινγκτον.

Στην ομιλία του αυτή, ο γνωστός καθηγητής χτύπησε ένα δυνατό καμπανάκι, που σε πολλούς ακροατές του ήχησε παράλογο. Υποστήριξε ότι η αμερικανική οικονομία πολύ σύντομα θα βίωνε μία οδυνηρή στεγαστική κατάρρευση, από εκείνες που μόνον μία φορά στην ζωή του βλέπει κανείς. Η κατάρρευση αυτή θα προκαλούσε επίσης ένα ισχυρό πετρελαϊκό σοκ, με παράλληλη μείωση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης και, αναπόφευκτα, μία βαθειά οικονομική κάμψη.

Πηγαίνοντας ακόμη μακρύτερα στην σκέψη του, ο Αμερικανός καθηγητής περιέγραψε ένα ακόμη πιο τρομακτικό σενάριο. Καθώς οι ιδιοκτήτες σπιτιών θα άφηναν απλήρωτες τις ενυπόθηκες οφειλές τους, το παγκόσμιο χρηματοοικονομικό σύστημα θα έπαυε να λειτουργεί στο σύνολό του, καθώς θα άρχιζαν να καταρρέουν χρεόγραφα τρισεκατομμυρίων δολλαρίων που εξασφαλιζόνταν με ενυπόθηκες απαιτήσεις. Η ραγδαία αυτή πτώση του στεγαστικού τομέα, η οποία δεν είχε πάρει ακόμα σάρκα και οστά, όπως κατέληξε ο Ρουμπινί «θα οδηγούσε σε συστημικά προβλήματα για το οικονομικό σύστημα», πυροδοτώντας μία κρίση που θα μπορούσε να προκαλέσει σοβαρή ζημιά, ή ακόμα και την κατάρρευση αμοιβαίων κεφαλαίων αντιστάθμισης κινδύνου και επενδυτικών τραπεζών, καθώς και χρηματοοικονομικών κολοσσών όπως η Fannie Mae και η Freddie Mac. Οι ανησυχίες του συνάντησαν έντονο σκεπτικισμό από το ακροατήριο.

Μέσα στον επόμενο ενάμιση χρόνο, καθώς οι προβλέψεις του άρχισαν να επαληθεύονται, ο Ρουμπινί επεξεργάσθηκε λεπτομερέστερα το απαισιόδοξο όραμά του. Στις αρχές του 2008, οι περισσότεροι οικονομολόγοι υποστήριζαν ότι οι ΗΠΑ αντιμετώπιζαν απλώς μία συρρίκνωση της ρευστότητας. Ο Ρουμπινί, όμως, προέβλεψε ότι μία πολύ σοβαρότερη πιστωτική κρίση θα χτυπούσε τα νοικοκυριά, τις επιχειρήσεις και, με δραματικότερο τρόπο, τις χρηματοοικονομικές εταιρείες.

Πράγματι, πολύ πριν από την κατάρρευση της Bear Stearns, ο Ρουμπινί προέβλεψε ότι δύο σημαντικοί χρηματομεσίτες (δηλαδή, επενδυτικές τράπεζες) θα πτώχευαν και ότι οι άλλες μεγάλες εταιρείες θα έπαυαν να αποτελούν ανεξάρτητες οντότητες. Η Γουόλ Στρητ όπως την ξέραμε, προειδοποιούσε ο Ρουμπινί, σύντομα θα εξαφανιζόταν, πυροδοτώντας ανακατατάξεις σε κλίμακα που δεν είχαμε ξαναδεί μετά την δεκαετία του 1930. Μέσα σε λίγους μήνες η Bear Stearns αποτελούσε μακρινή ανάμνηση και η Lehman Brothers είχε καταρρεύσει. Η Bank of America απορρόφησε την Merrill Lynch, ενώ η Morgan Stanley και η Goldman Sachs υποχρεώθηκαν τελικά να υποβληθούν σε μεγαλύτερη ρυθμιστική επίβλεψη, έχοντας μετατραπεί σε τραπεζικές εταιρείες συμμετοχών.

Ο Ρουμπινί δικαιώθηκε ακόμη και ως προς τις παγκόσμιες διαστάσεις της καταστροφής που προέβλεψε. Ενώ οι παρατηρητές της αγοράς δήλωναν με σιγουριά ότι ο υπόλοιπος κόσμος θα γλύτωνε από την κρίση των ΗΠΑ, εκείνος προειδοποιούσε σωστά ότι η ασθένεια γρήγορα θα εξαπλωνόταν στο εξωτερικό, μετατρέποντας μία εθνική οικονομική νόσο σε παγκόσμια οικονομική επιδημία.

Έχοντας κάνει αυτή την πολύ σημαντική διαγνωστική πρόβλεψη, ο Ρουμπινί –όπως αναλύει στο βιβλίο «Η οικονομία της κρίσης, μάθημα έκτακτης ανάγκης για το μέλλον του χρήματος» το οποίο συνέγραψε με τον Στήβεν Μιμ– τονίζει ότι η κατανόηση των κρίσεων είναι ανεξάρτητη από ιδεολογικές προτιμήσεις και γίνεται εφικτή μόνον όταν πηγαίνει κανείς στην καρδιά του φαινομένου.

Υπό αυτή την έννοια, ο Αμερικανός καθηγητής φέρνει στο προσκήνιο τις απόψεις της περίφημης Αυστριακής Σχολής –της οικονομικής σκέψης η οποία, κατά την ταπεινή μας άποψη, είναι σήμερα και η περισσότερο δικαιωμένη. Στην Ελλάδα, όμως, παραμένει άγνωστη, ακριβώς διότι οι θέσεις και οι απόψεις των οικονομολόγων της Αυστριακής Σχολής ανατρέπουν ιδεοληψίες και μυθολογίες περί την κρίση και τα αίτιά της.

Ποια είναι, λοιπόν, η περίφημη Αυστριακή Σχολή;

Διδάγματα από την Αυστρία

Η Αυστριακή Σχολή οικονομικής σκέψης γεννήθηκε στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και σε μία εποχή όπου το σύστημα της ελεύθερης οικονομίας έπαιρνε σάρκα και οστά, με κύριο πυρήνα του την βιομηχανική παραγωγή και την διεθνοποίηση του εμπορίου. Με κύριους εκφραστές της οικονομολόγους όπως οι Καρλ Μένγκερ, Λούντβιχ φον Μίζες, Όιγκιν φον Μπεμ-Μπάβερκ και Φρήντριχ φον Χάγιεκ, η σχολή αυτή πίστευε στην επιχειρηματικότητα, στον οικονομικό ορθολογισμό και στην μέσω αυτού αυτορρύθμιση των αγορών.

Στυλοβάτης, έτσι, της Αυστριακής Σχολής οικονομικής σκέψης ήταν και είναι ο απόλυτος σκεπτικισμός απέναντι στην κρατική παρέμβαση στην οικονομία και ιδιαίτερα στο νομισματικό σκέλος της. Οι περισσότεροι θεωρητικοί της σχολής αυτής κάνουν αυστηρή διάκριση μεταξύ αειφόρου οικονομικής ανάπτυξης, χρηματοδοτούμενης από ιδιωτικές αποταμιεύσεις, και ασταθούς, καταδικασμένης εξ αρχής ανάπτυξης, χρηματοδοτούμενης από πιστώσεις από μία κεντρική τράπεζα. Ενώ θα συμφωνούσαν με τον Κέϋνς και τον Μίνσκυ ότι οι φούσκες ενεργητικού και πίστωσης οδηγούν σε επικίνδυνες κρίσεις, δεν ρίχνουν το φταίξιμο για το εν λόγω πρόβλημα στον καπιταλισμό. Αντιθέτως, στρέφουν τα βέλη τους κατά των κυβερνητικών πολιτικών –και συγκεκριμένα της πολιτικής του εύκολου χρήματος–, καθώς και κατά των διαφόρων κανόνων και παρεμβάσεων, τις οποίες κατηγορούν ότι δρουν απορρυθμιστικά για τις διεργασίες της ελεύθερης αγοράς.

Αυτή η δυσπιστία προς την κρατική παρέμβαση συνδέεται με άλλο ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα της αυστριακής προσέγγισης: την εστίαση της οικονομικής ανάλυσης στον μεμονωμένο επιχειρηματία.

Στην βάση αυτής της προσέγγισης, θα μπορούσε να ενταχθεί στην Αυστριακή Σχολή και ο μεγάλος Γιόζεφ Σουμπέτερ, ο οποίος, αν και όχι ακραιφνής φιλελεύθερος, εντούτοις ανέπτυξε μία σημαντική θεωρία για το επιχειρείν η οποία συνοψίζεται σε δύο λέξεις: δημιουργική καταστροφή. Κατά τον συγγραφέα του ογκώδους βιβλίου «Καπιταλισμός, Σοσιαλισμός και Δημοκρατία», κύριο χαρακτηριστικό του καπιταλισμού είναι η ικανότητά του να καινοτομεί σε περιόδους

ευημερίας και με τον τρόπο αυτόν να εκδημοκρατίζει την παραγωγή και την κατανάλωση. Σε εποχές όμως οικονομικής ύφεσης ή κάμψης, το σύστημα περνά από μία φάση σε άλλη, γεγονός που δημιουργεί νέες τάξεις πραγμάτων και είναι ενδεικτικό της κινητικότητάς του.

Για όσους ασπάζονται την αυστριακή άποψη, η Μεγάλη Ύφεση είναι ένα κλασσικό παράδειγμα των κινδύνων που συνεπάγεται οι η ελλιπής, αλλά η υπέρ το δέον αντίδρασή μας απέναντι σε μία κρίση. Σύμφωνα με ορισμένους οικονομολόγους της Αυστριακής Σχολής, η παρέμβαση του Ρούζβελτ στην οικονομία μάλλον παρέτεινε την Μεγάλη Ύφεση. Οι Αυστριακοί επικρίνουν ακόμα και τον Χέρμπερτ Χούβερ, υποστηρίζοντας ότι, διοργανώνοντας την Εταιρεία Χρηματοδότησης και Ανοικοδόμησης, έναν κρατικό φορέα που έδινε δάνεια σε τράπεζες και τοπικές κυβερνήσεις που βρίσκονταν σε δύσκολη θέση, στάθηκε και αυτός εμπόδιο στην επώδυνη αλλά αναγκαία διαδικασία της «δημιουργικής καταστροφής».

Η διαμάχη αυτή γύρω από τις κρίσεις του μακρινού παρελθόντος ίσως μοιάζει ακαδημαϊκή, αλλά δεν είναι: οι οικονομολόγοι της Αυστριακής Σχολής καταδεικνύουν με ιστορικά στοιχεία ότι οι πολιτικές που υιοθετήθηκαν ως απάντηση στην πρόσφατη κρίση θα έχουν τις χειρότερες δυνατές επιπτώσεις. Αντί να αφήσουν τις αδύναμες, υπερμολυμένες τράπεζες, επιχειρήσεις να αφανιστούν σε μια έκρηξη δημιουργικής καταστροφής, επιτρέποντας έτσι μόνον στους υγιείς να επιβιώσουν και να προκόψουν, οι κυβερνήσεις σε όλο τον κόσμο παρενέβησαν, δημιουργώντας μία οικονομία ζωντανών-νεκρών: τράπεζες-ζόμπι που κρατιούνται στην ζωή με αέναα πιστωτικά όρια από τις κεντρικές τράπεζες, εταιρείες-ζόμπι όπως η General Motors και η Chrysler που εξαρτώνται από την κρατική κυριότητα για την συνέχιση της επιβίωσής τους. Έτσι, στην πορεία οι ιδιωτικές απώλειες κοινωνικοποιούνται: μετατρέπονται σε φορτίο της κοινωνίας γενικά και, κατά συνεκδοχή, της κυβέρνησης της χώρας, καθώς τα ελλείμματα του προϋπολογισμού οδηγούν σε μη βιώσιμες αυξήσεις του δημοσίου χρέους. Με τον καιρό, η ανάληψη των συντριπτικών αυτών χρεών μπορεί να στραγγίξει την κρατική οικονομία και να μειώσει την μακροχρόνια οικονομική ανάπτυξη.

Από αυτά που προηγούνται, γίνεται κατάδηλο ότι η Αυστριακή Σχολή αποδίδει μεγάλο βάρος στον παραγωγικό ιστό μιας χώρας και μιας κοινωνίας και με τον τρόπο αυτόν ξεφεύγει από τις γνωστές μακροοικονομικές θεωρήσεις, που τελικά συσκοτίζουν την πραγματικότητα. Και αυτή η τελευταία μάς λέει ότι σήμερα οι πολιτικές ποσοτικής χαλάρωσης που ακολουθούνται σε Ευρώπη και Αμερική προετοιμάζουν νέες πιστωτικές φούσκες και άρα την προσεχή κρίση.